

SISSEJUHATUS

Kool saab kujuneda tulemuslikult lapse haridust ja arengut soodustavaks teguriks ainult siis kui ta ühendab oma pingutused perekondade¹ ja teiste ühiskondlike institutsioonide taotlustega, et koostöös moodustada haridussüsteemi.

Tarbimisühiskonna väärtuste pealetung, mis aktualiseerib esmase hüve püsiväärtuste ees, muudab ühtselt toimiva ja harmoonilise haridussüsteemi iseenesliku kujunemise üha utoopilisemaks.

Niinimetatud pluralism ja demokraatia pähe pakutav tingimusteta tolerantsus väärtussüsteemis teevad võimalikuks ühiskondliku kokkulepluse ainult materiaalsel pinnal.

Tänases Eestis ei ole haridus üheselt mõistetav vaimne kvaliteet:

- haridussüsteem on taandatud ametkondlikus asjaajamises koolivõrgule ning
- haridus õppekavas määratletud normide kogusummale².

Eetikakriis kui nähtus ühiskonnas toob kaasa vägivalla kui nähtuse koolis.

Vastuoludes kasvav pingeline avaldub ühtviisi nii koolistressina kui isikute enesele suunatud vägivallana kui ka teistele suunatud agressiivsuse – koolivägivallana.

Terve mõistuse seisukohalt tundub, et selline olukord saab tekkida vaid ebasobivate asjaolude kokkulangemise pinnal. Ometi on ajaloos olnud koolkondi, kes on eesmärgi ühiskonnas just destruktiivselt püstitanud.³

Niisiis, kuidas üles ehitada kooli ühiskonnas, kus on fetišeeritud hedooniline eluhoiak, pealesurutud tarbimine, homoseksualism jne.; kus laste arv, kes kasvavad tervikperede, oma enda isa ja ema hooles on üha vähenenud, nii nagu on vähenenud ka sündivate laste arv⁴; kus ootuspäraselt on ennustatud narkomaania ja koolivägivalla kasvu ja kus tõepoolest, julgemadki negatiivsed prognoosid on hakanud täituma?

Kool seisab abituna, ilma teiste ühiskondlike institutsioonide toetuseta, nõudmise ees võidelda tagajärgedega⁵.

Et vastu astuda sellele tarbijaliku ideoloogia destruktiivsele toimele, seadsid VHK rajajad eesmärgiks sellise kasvukeskkonna loomise kus võiks kasvada terve, ennast ja teisi austav inimene, kes oleks võimeline ka vastutama enda eest ning sooviks ja tahaks toetada elamisväärse ühiskonna formeerumist. Sedavõrd kuivõrd Eesti asub Euroopa Kristliku kultuuri areaalis tuleb tõdeda, et nii või teisiti on väärtussüsteem, mis tagab loova ja hoidva ellusuhtumise selles keskkonnas seotud Kristliku traditsiooniga. Vastavalt on ka VHK põhikirjaliselt deklareeritud Kristlikke väärtusi toetava haridus- ja kultuurikeskusena.

¹ Canon Law. Can. 796 § 2

² Põhikooli ja Gümnaasiumi seadus

³ 18.saj keskel Baierimaal tekkinud ja hiljem vabamüürlusega liitunud salaorganisatsioon "Illuminati" seadis endale 5 peamist eesmärki, mis olid:

1. monarhia kukutamine kogu Euroopas
2. eraomanduse kaotamine
3. perekonna kaotamine
4. rahvuste kaotamine
5. Kiriku kaotamine

(William Still, *New World Order: The Ancient Plan of Secret Societies*, Huntington House, Inc., Lafayette.)

⁴ Probleem, millest ajakirjanduses omakorda räägitakse dominantselt kui tehnilisest ja materiaalsest, mitte spirituaalsest probleemist.

⁵ Canon Law . Can. 799

VHK HARIDUS- JA KULTUURIKONTSEPTSIOONI ALUSED⁶

- §1 Haridus peab võimaldama inimesele ettevalmistuse viljakaks ja mõtestatud eluks ühiskonnas (ja seda ühtlasi praktiseerima ka koolis), aitama tal oma inimsust täielikumalt realiseerida.
- § 2 Kristlase jaoks ei saa hariduse ülalnimetatud ülesannet lahutada tema ettevalmistusest täisväärtuslikuks kristlikuks eluks, mis on suunatud Jumala ja ligimese teenimisele ja mille lõppeesmärk on igavene elu uues loodus.
- § 3 Haridus peab aitama inimesel lülituda ajaloo jooksul kujunenud rahvuslikku ja maailmakultuuri, mis kannab üldnimikke kristlikke väärtusi.
- § 4 Haridus peab andma inimesele kindla aluse iseenele, oma perekonna, ühiskonna ja kogu loodu kujundamiseks tõe ja armastuse vaimus.
- § 5 Haridus peab toetama inimese terviklikku arengut, st. peab arendama teda nii kehaliselt, hingeliselt kui vaimselt, nii tema mõistust, tahet kui südametunnistust, nii tema enese isiksust kui ka tema avatust teistele.
- § 6 Haridus peab aitama inimesel kujundada õiget väärtuste hierarhiat, milles domineerivad sellised vaimsed väärtused nagu armastus, tõe ja õiglus, milles materiaalsed väärtused teenivad vaimseid ja ajalikud igavesi.
- § 7 Igal inimesel on õigus oma usule vastavale haridusele, mis aitab tal kujundada terviklikku ja harmoonilist maailmapilti, mis toetub tema usule, lähtub sellest ja kinnitab seda.
- § 8 Iga inimese vabadus oma õiguste ja võimete realiseerimisel on piiratud austusega teiste õiguste vastu ja peaks olema suunatud isiklikule täiustumisele ühise hüve raames.

3. Praktilised järeldused VHK jaoks:

- 1. Igal õpilasel on õigus vanemate poolt valitud konfessionaalsele haridusele, mis süvendab ja kinnitab tema usku ning juhib teda tihedamale osadusele kiriku (koguduse) elus.
- 2. Moraaliõpetus ja käitumisnormid koolis peavad lähtuma ligimesearmastuse ja inimväärikuse austamise põhimõtetest.
- 3. Õppekavad ei tohi olla vastuolus kristlike tõdede ja väärtustega.
- 4. VHK töötajad ja õpilased ei tohi seada kristlikke tõdesid ja väärtusi kahtluse alla, neid ignoreerida või naeruvääristada.

⁶ Vastu võetud Vanalinna Hariduskolleeegiumi suvekonverentsil , 8. juuni 1993. a.

VHK MISSIOON: ELUKULTUURI HOIDMINE⁷

VHK ühendab endas väga erineval maailmavaatelisel positsioonil olevaid inimesi, kuid kes kõik suhtuvad respektiga kristlikku väärtussüsteemi.

Missiooni määratledes tugines VHK Consilium VHK Kultuuri ja Hariduskontseptsioonile.

Teadvustades VHK missioonilise ülesandena elukultuuri hoidmise rõhutame, et VHK ülesandeks on toimida elu toetavalt kõige laiemas mõttes, st toetada kasvatuses tarkust, hoolivust, õiglust, meelekindlust ja mõõdukust kui väärtusi mille järgimine aitab kaasa elu väärtustamisele ja püsimisele.

Elukultuur on määratlus, milles saavad kokku leppida erinevatelt lähteaspektidelt koostöös olevad inimesed. Mittekristlaste jaoks on see määratlus mõtestatav elu toetamine üldhumanistlikus mõttes, kristlaste jaoks on mõiste kindla sisuga nii nagu ta on määratletud kirikudokumentides.⁸

Niipea kui VHK-s hakkab domineerima taotlus luua üksnes “hea kool”, näha väärtusena iseeneses oma tegevust, lahus tema toimest perekondadele ja ühiskonnale, tuleb tõdeda, et VHK on minetanud oma missioonilise taotluse ja sellisena ka võime toimida kvaliteetse haridusasutusena.

Koolil on võimalik missioonilist ülesannet täita vaid siis, kui tal on olemas selgelt väljendatud pedagoogiline kontseptsiooni, mis annab aluse sarnast väärtussüsteemi toetavatel perekondadel kooliga liituda. Sel viisil kujunevad üksikud vanemad koolikogukonna osaks.

⁷ VHK Consiliumi arendusseminar 6-7. veebruar 1998, Randvere

⁸ Pope John Paul II, entsüklika *Evangelium Vitae*.

PEREKONNAÕPETUSE ALUSED

VHK pedagoogiline ja sealhulgas perekonnaõpetuse kontseptsioon rajaneb elukultuuri hoidmisele eesmärgiga väärtustada ja mõtestada iga inimese elu alates eostumisest kuni loomuliku surmani. Ühendades pingutused perekondadega, püütakse perekonnaõpetuse raames kujundada laste ja noorte valmisolekut stabiilse pereelu loomiseks tulevikus.

Kasvatases tähendab see toetada tarkust, hoolivust, õiglust, meelegendlust ja mõõdukust kui voorusi, mille järgimine aitab kaasa elu väärtustamisele ja püsimisele.

- **Vanemad on oma laste esmased kasvatajad.**⁹ Neil on selleks kohustus, mille toob endaga kaasa nende elu andev ühendus ja õigus, mille annab vanemlik armastus. Perekonnaõpetuse kontseptsiooni aluseks VHK-s on vanemate initsiatiivi ja vastutuse tunnustamine ja toetamine abielu ja perekonna käsitlemisel lähtuvalt kristlikust väärtussüsteemist.
- Kristlikus väärtussüsteemis, millele rajaneb VHK haridus- ja kultuuri-kontseptsioon, käsitletakse **perekonda** kui inimese vaimse ja füüsilise kasvamise loomulikku keskkonda ning **abielu** mehe ja naise armastuse läbi loodud elukestva liiduna, kuhu lapsed on oodatud kui kingitus perekonda.
- **Igal lapsel on õigus armastusele terves perekonnas.** Ideaalid loovad tulevikuperspektiivi, ometi on igal perel omad raskused ja alati ei realiseeru soovitu. **Iga pere väärrib hoolt ja toetust.** Katsumused ja ebaõnnestumised ei saa olla takistuseks elu väärtustamisel ideaalide taustal. (Juhul kui laps sünnib olukorras või satub olukorda, kus perekonda osaliselt või täielikult ei eksisteeri, tuleks lapse kasvatamisel lähtuda tema arenguvajadustest ning eelistada neid tarvidusel kasvatada isiklikele huvidele ja vajadustele.)
- **Inimese seksuaalsus on sügavalt isiklik mõiste, mis tuleneb tema soost. Oma seksuaalsust saab inimene väärilt ja täies ulatuses realiseerida vaid abielus kui püsivas armastusele ja truudusele rajatud vahekorras. Abieluaktil on kahetine tähendus: üheks saamine (kaasade täielik andumine teineteisele) ja soojätkamine läbi avatuse elu edasiandmiseks.**
- **Inimelu on püha.** Tema tekke momendist, kus määratakse tema inimisik ja ainukordsus, mida ta on kutsutud otsima ja realiseerima oma elu jooksul. Inimesel on hing, mõistus ja vaba tahe, mis eristab teda muust loodust, annab talle vääriltuse ja peegeldab tema jumalanäolisust. Iga inimese võõrandamatu õigus elule eostumise hetkest alates on kodanikuühiskonna ja tema seadusandluse alus¹⁰.

⁹ Põhiseadus, § 27. Vanematel on õigus ja kohustus kasvatada oma lapsi ja hoolitseda nende eest. Seadus sätestab vanemate ja laste kaitse.

¹⁰ Põhiseadus, § 16. Igäihel on õigus elule. Seda õigust kaitseb seadus. Meelevaldselt ei tohi kellelki elu võtta.

Praktilised järeldused VHK jaoks:

1. VHK tunnustab vanemate põhiseaduslikku õigust olla oma laste esmased harijad pere- ja abielu mõtestamisel ning püüab perekonnaõpetuse programmi kaudu koolis toetada tervet nägemust perekonnast.
2. VHK püüab koos vanematega toetada noortele loomuomast soovi säilitada oma väärikust hoidudes varajastest seksuaalsuhetest.
3. VHK püüab toetada iga üksiku lapse kujunemist kõrge väärikusega subjektina, kes on loodud Jumala näo järele.

KOOLIKOGUKONNA ÜLESEHITAMINE KUI VHK PEDAGOOGILISE KONTSEPTSIOONI OSA

Kooli kristlik kontseptsioon saab muutuda deklaratsioonist tõelisuseks vaid koolikogukonna kaudu, kuhu kuuluvad nii õpetajad, õpilased kui ka nende vanemad. Osaledes igapäevases koolielus on raske otsustada kuivõrd see tegelikkuses õnnestub, eriti, kui arvestada, et nii vanemad kui ka õpetajad tulevad nõukogude ühiskonnast.

Deklareerides kooli suundumust kristlikuna peame selle eesmärgi tegelikuks saavutamiseks üles ehitama koolikogukonna, kes seda taotlust jagab. Alles seejärel aktualiseeruvad pedagoogilise kontseptsiooni väljaarendamisel õppekavad, õppematerjalid, meetodid, distsipliinisüsteem ja palju muud.

Vanemate kogukond

1. Kristlik kool saab efektiivselt toimida ainult siis kui ta toetab perekonda kui esmast harijat (lapse hariduse eest esmast vastutajat). Käsitledes vanemaid esmaste harijatena eeldame, et nad on kooli valinud perekonna kasvatusideoloogia jätkuna, soovis kasvatada oma lapsi kristlastena.

Meie kooli ülesandeks on sel juhul aidata kultuurilise järjepidevuse taastamist toetavatel perekondadel täita oma missioonilist ülesannet, taaselustada Eesti ühiskonnas kristlikke väärtusi ja ületada eetika kriis¹¹. Samal ajal on teada, et aktiivsete kirikuliikmete arv Eestis on väga väike. Paljud vanemad, pärandina nõukogude ajast, ei ole veel vajalikul määral valmis enda peale võtma vastutust lapse hariduse eest.

Meenutagem, et kool oli nõukogude ajal unifitseeritud ja toimis ideoloogilise vahendina. Perekondadel ei olnud antud võimalust kaasa rääkida laste hariduses.

Taasiseseisvumine tõi kaasa küll formaalse vabanemise, kuid ühtlasi tõi kätte võidetud valikuvõimalus seda selgemini esile abituse, võimetuse määrata oma ideoloogilist kuuluvust nii üksikisikute tasandil kui ka haridussüsteemis. Manipuleeritavatena üles kasvanud inimesed ei olnud harjunud käsitlema ennast aktiivse algena (subjektina) kellel on moraalne õigus ja kohustus teha valikuid hea ja kurja vahel, otsustada ja vastavalt ka vastutada oma tegude eest.

Et selgitada kuivõrd meie vanemad tegelikult toimivad ühtse koolikogukonnana oma väärtushinnangutelt, viisime läbi uuringu II-IV klassi peredes 1999 aasta kevadel¹². Küsitluses selgus, et 58% perekondades pidas vähemalt üks vanematest ennast kristlaseks, ligikaudu 40% arvasid, et nad ise lähtuvad kasvatuses kristlikust maailmavaatest (võrdle: 2,5 % pidasid kasvatusel aluseks materialistlikku maailmakäsitlust, paljud perekonnad polnud oma maailmavaatelse taotluse üle kasvatuses arutlenud.). Kooli poolt kristlike väärtuste edastamist usuõpetuse raames eeldas kolmveerand vanematest (ükski vanem ei arvanud, et maailmavaade ei ole kooli küsimus, küll aga oli vanemaid kes toetas n. ö. pluralistlikku lähenemist, mis eeldab teadmisi erinevatest usunditest, kuid ei orienteeru lapse enda maailmavaate ülesehitamisele).

Huvitav on asjaolu, et kooli lapsevanemad hindasid oma "kristlikkuse" astet tunduvalt kõrgemaks kui endi vanemate oma. Nii võib öelda, et ka VHK

¹¹ Vt. Kiriku missioon ühiskonnas. Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku ühiskondlik-poliitilised taotlused, Tallinn, 1998.

¹² Perekonna koht ja osa kristliku kooli kujunemisel post-sovetlikus Eestis Vanalinna Hariduskolleegiumi näite varal. Uuringu aruanne. Tallinn, 1999.

vanemakonnas on märgata teatud püüdlust kristlike väärtuste taaselustamise poole. Selles osas saavad kool ja vanemate kogukond olla partneritena loovas diskussioonis kooli vaimse palge väljakujundamisel.

On ka ilmnud, et osa vanemaid ise küll kirikusse mitte kuuludes, soovivad, et nende lapsed kasvaksid tuginedes kristlikule väärtussüsteemile. Vanemate seisukohtade analüüs uuringus tõi ilmsiks, et enamus vanemaid on valinud kooli, soovides oma lapsi kasvatada kristlastena, või vähemalt soovides, et nende kasvatus tugineks kristlikule väärtussüsteemile sh eetikale. Samal ajal on vanemate endi roll selle taotluse realiseerimisel suhteliselt nõrk, sedavõrd kui nende enesemääratlus näib tuginevat rohkem soovidel kui igapäevase praktikaga seotud tegelikkusel.

Paljudele peredele võib kool olla üheks oluliseks (võimalik, et ainsaks) reaalseks kokkupuutepunktiks, millega seoses aktualiseerub vaimne väärtusmaailm. Selles kontekstis tähtsustub ka VHK andragoogiline roll, teadlik tegevus kultuuri- ja hariduskeskusena, mis aitab vanemate jaoks, kes seda soovivad, aktualiseerida väärtushinnanguid, kohtuda läbi erinevate kunstide kaudu kristliku väärtussüsteemiga.

2. Tänapäeva maailmas aktualiseerub vajadus kooli ja pere koostöökasvatades veel teiseski seoses: vajadus realselt toetada perekondi laste valmisoleku kujundamisel stabiilse pere loomiseks tulevikus. Seda ka meie koolis.

Pere andmed näitavad, et kolmandik lastest ei ela koos oma isaga ja 2/3 isast lahus elavaid lapsi kasvab koos vaid emaga. Paljudel lastel on keerulised peresuhted, sedavõrd kuivõrd nende vanematel on olnud ka eelnevaid perekondi.

Lahutatud perekondades on lisaks vaimsetele pingetel ka majanduslik olukord ja ajaline võimalus lapsega tegelemiseks mõnevõrra halvemad ning vastavalt üksikema kindlustunne lapse kasvatajana väiksem võrreldes täisperekonnaga.

Veerand õpilastest, olles kasvatatud vaid ema poolt, on tõsiselt raskendatud situatsioonis saavutamaks valmisolekut tulevaseks tasakaalustatud pereeluks.

Võib öelda, et antud situatsioonis vajaksid peaaegu pooled peredest, olles mitte püsivad, kooli erilist tuge, aitamaks poistel ja tüdrukutel omandada soorolli ja perekonda hindavat väärtussüsteemi ning kujundada valmisolekut tulevaseks pereeluks.

Õpetajate kogukond

Kooli näo kujundamisel on võtmeks õpetajaskond. Just selle tõttu on küsimus õpetaja osast kasvatajana tänases situatsioonis üks raskemaid probleeme koolis.

Ühest küljest esindab õpetajaskondki okupatsioonija pärandina vastuolulist väärtussüsteemi, teisest küljest, õpetaja elukutse, olles materiaalsele orienteeritud ühiskonnas madalalt väärtustatud, ei ole populaarne ja tihti tasandub küsimus sellele, kas üldse on võimalik leida vajalikul hulgal õpetajaid. Selles situatsioonis lahendamisel ühiskonnas on kool üksi jäetud.

Iseregulatiivselt on kujunenud nii, et kristliku maailmapildi esindajad, olles olemasolevates tingimustes kannatlikud ja järjepidevad on võtnud enda kanda raskuse, mida neilt puht ametialaselt nõuda ei saaks.

Oluline koht õpetajate kogukonna formeerumise toetamisel on VHK Consiliumi liikmetel, kes igaüks oma osakonda, programmi või teenistust juhtides on oma töötajate teenistuses VHK missiooniliste ülesannete täitmisel.

VHK organisatsiooniline ülesehitus isiksuse arengut ja elukestvat õppimist toetava keskkonnana ja kultuurikeskusena on loonud hoolimata vähe toetavast ühiskondlikust kontekstis suhteliselt soodsad tingimused noortele, otsingulistele inimestele õpetaja elukutse leidmiseks ja väärtustamiseks. Nii võib öelda, et VHK õpetajaskonnas on palju andekaid, noori, arenemis- võimelisi inimesi, kes tahavad

olla õpetajad ja kelle lojaalsus VHK-le avaldub maailmavaatelistes otsingutes VHK missioonilisi taotlusi silmas pidades.

VHK koolikontseptsiooni määratletus annab igale õpetajale võimaluse kaaluda selle vastavust oma tõekspidamistele ja otsida oma sisemist valmisolekut püstitatud missioonilisi ülesandeid täita. Nii kujuneb õpetaja, juhul kui talle deklareeritud põhimõtted on vastuvõetavad, tõetunnendamisele orienteeritud isiksusena, diskusioonipartneriks VHK pedagoogilise kontseptsiooni väljaarendamisel.

Seni siiski väga erinevate suundumustega õpetajate igapäevasele koostööle ühiste eetiliste aluste leidmiseks on õpetajaskonna poolt vastu võetud *Codex Magistri*¹³.

VHK õpetajate kogukonnas puudub siiani maailmavaatelist positsiooni määratlev uuring. Kristlike põhimõtete järgimine VHK-s eeldab esmasena valikuvabaduse aktsepteerimist.

Kui mingil põhjusel õpetaja leiab, et pakutud võimalus siiski ei vasta tema veendumustele, siis austades iga isiku valikuvabadust, püüab VHK aidata leida sel inimesel võimalust realiseerumiseks talle sobivamates tingimustes.

Õpilaste kogukond

VHK-s ei ole orientatsiooni eriti edukate õpilaste koondamiseks ja edutute tingimusteta väljaheitmiseks selleks, et saavutada kooli “head mainet”.

Küll on aga koolis väärtustatud **anne** kui and, mida igapähele on kohustus hoida ja toetada ning kasutada väärilt.

Põhikool

- Pool VHK Põhikooli õpilaskontingendist on vastu võetud muusikakatsete alusel. Nendest kujunevad koorid ja muusikakollektiivid, kes elustavad keskaegse muusika ja folklooritraditsioone ning on sellega üheks lülilik väärtussüsteemide taastamisel ja hoidmisel.
- Keeleliselt erineva andekusega õpilastel on võimalus areneda vastavalt oma võimalustele selleks loodud tasemegruppides.
- Samuti on põhikooli õpilaskontingendis hulgaliselt käelisel andekaid lapsi, kes töötades töökodades aitavad hoida Ladina Kvartali kultuuripiirkonna käsitöötraditsioone.

Gümnaasium

Ka Gümnaasiumis on võimalused õppimiseks väga erineva andestruktuuriga (reaal ja humanitaar- suundumusega) lastel (erialaselt on rõhuasetus muusikal, kunstil, folklooril ning teatril VHK huviõppe üksuste vahendusel). Seni on gümnaasium komplekteerunud suures osas õpilastega, kes on siia tulnud väljapoolt VHK-d. Seega ei saa eeldada ka põhikooli ja gümnaasiumi õpilaskonna väärtussüsteemi järjepidevust. On kujunenud olukord, kus kontakt perekondadega on suhteliselt nõrk, sedavõrd kui kooli astuvad uued noored ja sageli ka nende vanemad arvavad, et noored on juba küllalt vanad, et iseend esindada. Kolme aasta pärast lõpetavad Põhikooli klassid, kes olid juba VHK-sse kindla kontseptsiooni alusel vastu võetud ja kui neist enamus jätkab õpinguid meie Gümnaasiumis, muutub olukord.

¹³ Vt. tagapool ptk. *Codex Magistri*

VHK huvikoolid (Muusikakool, Kunstimaja, Muusikamaja)

VHK huvikoolide õpilased, kes vanuseliselt kuuluvad üldhariduskooli, õpivad valdavas enamuses VHK Põhikoolis ja Gümnaasiumis. Kuid ükski koolidest ei tööta suletud süsteemina: on õpilasi ka väljapoolt VHK Põhikooli ja Gümnaasiumi. Huvikoolides õpivad ka eelkooliealised lapsed ja täiskasvanud. Eesmärgiks on põlvkondade piire ületav tegevus, olgu siis professionaalsuse taotlusega või lihtsalt isiksuse arengut toetav tegevus suhtlemise ja pingete maandamise kaudu kunsti vahendusel.

Iga laps on mingis valdkonnas andekas. Samal ajal on paljud mingis valdkonnas nõrgad. Koolis õpivad ka puuetega lapsed. Saavutades hoolivuse, kus iga õpilast võetakse vastu nii nagu ta on ja kus igaüks püüab olla nõudlik iseenda vastu lähtudes oma võimalustest, kujuneb õpilaskogukond, kes võib tunda end turvaliselt ja julgena. Nii saab iga õpilane kujuneda isikupäraseks, professionaalsusele orienteerituks ja loominguks suhtudes vastustundlikult nii endasse kui teistesse ühise väärtussüsteemi alusel.

KULTUURIKESKKONNA LOOMINE KUI VHK PEDAGOOGILISE KONTSEPTSIOONI OSA

Iga inimene esindab ühes või teises seoses kultuuri, milles ta on kujunenud. Tänapäeva maailma iseloomustab kultuuripildi killustumine, väärtussüsteemide heterogeensus ja hägustumine. See omakorda kajastub vastuoludena isiksustes, kes seda kultuurisituatsiooni esindavad.

Nii ei saa üles ehitada sihipärasest hariduskontseptsiooni arvestamata kultuurikeskkonna toimet: toetust või destruktsiooni koolituses taotletava suhtes. Arvatakse, et inimene omandab oma haridusest vaid umbes 20% teadliku õppimise kaudu koolis; ülejäänud formeerub kultuurikeskkonna toimel, milles ta kasvab.

Seega efektiivne võib olla vaid kool, mis:

- toetab (nagu me eespool käsitlesime) perekonna kasvatustaotlusi,
- asub väärtussüsteemis, mille järjepidevuse hoidmisel kool ise on üheks lüliks või
- püüab luua kultuurikeskkonda, mis toetaks kooli haridustaotlust üles ehitada nii üksikisikute kui ka nende kooselu olemist mõtestav väärtussüsteem.

VHK on loodud kultuuri- ja hariduskeskusena, kus ei saa olulisemaks pidada ei kultuuri ega ka hariduse poolt teine teise ees. Aktiivne kultuurielu aktualiseerib erinevad tegevusvaldkonnad ja aitab loomingu vahendusel t õ e o t s i n g u t e s seonduda eri valdkondade vaimueliidil: muusikatel, kunstnikel, teadlastel, vaimulikel, lavastajatel, õpetajatel.

Erialade integratsioon loob iseregulatiivse eelduse elukestvaks õppimiseks ja isiksuse avatuseks: arenguks. Arenev õpetaja omakorda on arenguvõimelise õpilase kujunemise eelduseks.

Teadlik vaimse keskkonna kujundamine, õpetajate avatus ja arenguvõimelisus on omakorda õpilase arengu oluline tingimus: näib, et alternatiivideta tee meie ühiskonnas isiksuse kokkupuuteks väärtussüsteemiga, mis on orienteeritud tarbimise asemele loomisele ja otsingule. Ehk teisiti öeldes: alternatiivideta tee pedagoogiliselt toimiva keskkonna loomiseks ja tulemusliku haridussüsteemi rajamiseks.

VHK kui kultuurikeskuse kujundamises on olnud erinevad etapid: 1986 a asutati väärtussüsteemide muudatusest huvitatud haritlaskonna initsiatiivil munitsipaalasutusena Muusikamaja. Muusikamaja rajas idee arendamiseks erinevad tulevikusuunad, mille põhjal loodi 1991a uus struktuur, Vanalinna Hariduskolleegium. Edasine piirkonna areng eeldas kodanikeinitsiatiivi osa kasvu. Sellega seoses kujunesid kodanikeühendused, fond HEREDITAS ja Miikaeli Ühendus. Et kavandatud taotlused muutuksid kitsa kultuuriringkonna projektist üldrahvaliku tähtsusega liikumiseks väljundiga rahvusevahelisele tasandile, ühendati ühtseid eesmärke taotlevad initsiatiivid Ladina Kvartali nime alla uuel tasandil laiemaks projektiks. Ladina Kvartali projekt on avatud kõigile initsiatorgrupi missioonilisi taotlusi jagavatele organisatsioonidele ja üksikisikutele.

Kultuurielu toime VHK haridussüsteemile

Erinevate kultuurielualdkondade tegevus integreerub ühtseks kultuuri- ja hariduskeskkonnaks VHK-s läbi VHK *Consiliumi* poolt koordineeritud programmide kaudu.

Programmid läbivad VHK allüksusi(Põhikool, Gümnaasium, "Aiake", Muusikakool, Kunstimaja, Muusikamaja jne) ning aitavad erialaseid jõude integreerides säilitada professionaalsus programmis käsitletavas tegevusvaldkonnas. Vastasel juhul killustuks olemasolev potentsiaal piiratuna allüksuste võimalustest.

Muusikaprogrammi kaudu on loodud professionaalne ja isiksuse arengut toetava muusika-alase koolituse süsteem, mille tegevusel formeeruvad erinevad professionaalsed või professionaalidega koostöös olevad kollektiivid, kui ka kuulajaskond, kes pakutud väärtustele tundlik on. See omakorda teeb võimalikuks kõrgel tasemel kontsertelu, kui kanali ühe tee väärtussüsteemide ülesehitamisel iseseisvavas ühiskonnas. Selles raames on loodud Muusikakool rõhuasetusega varasele muusikale ja folkloorile, käivitatud erinevad meistriklässid, loodud koorid ja orkestrid. Muusikamaja algusaastatel formeerunud varase muusika ansambel LINNAMUUSIKUD on kujunenud selles tegevuses koolkonda rajavaks.

Suurimaks probleemiks jäävad aga pikemaajalised protsessid: see on nõudluse tekitamine oma ühiskonnas. Kuid kindlasti on vastuvõtuvalmiduse vahendajaks eesti ühiskonnas ka selle tegevuse tunnustatus piiri taga. Ühiskonnas tervikuna sõltub võime vastu võtta spirituaalseid väärtusi põhiliselt haridusest, seega VHK haridustegevuse edukusest ja vanemate ning teiste koolide soovist kasutada ära VHK kogemust.

Analoogiliselt muusikaprogrammiga tegutseb teatriprogramm, mis püüab suunata algkooli laste esimesi katsetusi, korraldada läbi teatriõpingute eneseleidmist gümnasistide seas ja seondada seda eksperimentaalteatriga THEATRUM, mille kaudu see suundumus leiab juba sügavama kõlapinna terves ühiskonnas ja Eesti teatrielus.

Kunsti- ja käsitööprogrammis on loodud küll töökojad, kuid nende selge väljendatus väärtussüsteemis nõuab veel aega.

Väärtussüsteemi tervikuna käsitleb kristliku kasvatuse programm, mis peaks ühendama erinevaid tegevusvaldkondi. Seda ideed tervikuna Ladina Kvartalis esindab kõige selgemalt TRIALOGOS kui festival, mis ühendab vaimueliiti erivaldkondade suhtluses.

Programmiline tegevus peaks aitama pea kõikides valdkondades ühendada nii vaimsed jõud kui ka leida koostöös ja vahendeid säästes ressursse oma taotluste realiseerimiseks. Nii töötavad peale muusika-, teatri-, kunsti ja käsitöö- ning kristliku kasvatuse programmi keelte programm, folklooriprogramm, liikumisprogramm ja paljude erialade ainesektsioonid ilmutades rohkem või vähem sünergilisi taotlusi oma valdkonna edendamisel ja liitmisel teistega ühtseks elamis- ja suhtlemisvääreks keskkonnaks.

DISTIPLIINISÜSTEEM

Distsipliin on mõistetud kui pedagoogiline süsteem, mis toetab last tema arengus aidates tal kujuneda isiksuseks, kes suudab püstitada ja saavutada eesmärke ning kes on vastavalt võimeline oma elu tahtlikult korraldama ja ennast valitsema oma eesmärkide saavutamisel. Seega on distsipliin käsitletud eeskätt enesedistsipliini kujundamise teena ja inimese tahtelise poole formeerumise toetusena.

Tahte, enesedistsipliini ja distsipliini mõistega on väga tihedalt seotud enesehinnangu mõiste sedavõrd kuivõrd enesest lugupidamine ja vastavalt eneseväärikus on võtmeküsimused tahte ja enesedistsipliini formeerumisel.

Õpetaja ülesandeks on professionaalina avastada igas lapses see hea, millele toetudes üles ehitada tema enesehinnang ning saavutada tema eneserespekt. Laps ise ei saa olla oma arengutasandil valmis seda tegema, ta vajab täiskasvanute tuge ja usku. Vanemad, olles küll hooles ja mures oma lapse pärast, ei oma tihti ei kogemust ega ka aega, et selle ülesandega omal jõul toime tulla. Õpetaja osa lapse saatuses, selles, kas ta suudab toime tulla, oma kohta leida ning kujuneda inimeseks, kes suudab olla õnnelik ja leida tee nii iseenda kui ka teiste juurde, on tihti määrava tähtsusega. Sellest ka õpetaja vastutus, mis on võrreldamatult suurem, kui paljude teiste elukutsete puhul.

Lähtudes eelnevast on VHK-s distsipliinisüsteemi ülesehitamise aluseks "Toetava distsipliini süsteem"¹⁴. Selles süsteemis on õpetaja ülesandeks saavutada, et õpilane saaks tunnustust ja tähelepanu eelkõige positiivse kaudu. Tema ülesandeks on määratleda piirid selgelt ja igapäevase mõistetavalt, nii et karistus kui see negatiivse käitumise püsimisel vajalikuks osutub ei ole õpetaja isikliku meelepaha väljavalamise viis, vaid objektiivne paratamatus, mille saabumist ja konkreetset vormi iga õpilane ise võib ette näha. Õpetaja ülesanne on saavutada selle toime järjepidevus. Õpilane peab tundma, et see, et ta on eksinud, ei tekita õpetajas viha, mille tõttu langeb vari tema tulevaste saavutuste peale. Õpetaja ülesandeks teadvustada, et ei taunita last vaid kõrvalekaldumisi käitumises ja halbu tegusid. Isiksuse alandamine ja väärikuse haavamine on otseses vastuolus distsipliini nõudega ja ka kooli missioonilise taotlusega.

Õpetaja nõudlikkus iseenda vastu on üheks distsipliinisüsteemi toimimise olemuslikuks komponendiks.

Distsipliinisüsteemi rakendamine eeldab allüksusi läbivat ühtset väärtussüsteemi ja vastastikku toetavaid nõudmisi ja reegleid. Õpetajal on võimalus olla distsipliinisüsteemi rakendamisel edukas ainult siis, kui juhtkonna poolt on loodud selleks tingimused sh õpetaja tingimusteta toetus juhtkonna poolt süsteemi rakendamisel.

¹⁴ Canter, L., Assertive Discipline (A take Charge Approach for Today's Educator.) Canter and Associates, INC. Santa Monica, California U.S.A. (Käsikirjalised kokkuvõtted VHK raamatukogus: Toetav distsipliin.)

CODEX MAGISTRI¹⁵

Kolleegid Vanalinna Hariduskolleegiumis on lojaalsed VHK-le ja siin tunnustatud põhimõtetele.

Nad taotlevad:

- süvenemist kristlikku eetikasse ning eetiliste põhimõtete järgimist nii suhtlemisel kui ka professionaalses tegevuses,
- vastastikku toetava, intriigivaba õhkkonna kujundamist,
- edu läbi koostöö,
- enesetäiendamist ja -arengut eri- ja ametialal kui ka pedagoogikas ja üldkultuurilises osas,
- kõrget enesedistsipliini ja kokkulepete täpset järgimist.

¹⁵ Praegu kehtiv variant on kinnitatud VHK Consiliumis 29.01.98; I variant avaldatud kogumikus "ARTES", Vanalinna Muusikamaja, Tallinn, 1989.

ÕPETAJA

Kutsumus

Õpetaja elukutse kuulub nende eluvaldkondade hulka, kus esmasena aktualiseerub kutsumus. Otsused, mid õpetaja teeb puudutavad vahetult inimeste elu ja saatust.

Inimene, kellele õpetamine on üks paljudest võimalikest alternatiividest tema elus, või lihtsalt elatise teenimise vahend on vastutus, mis õpetaja elukutsega kaasneb raske kanda. Peter Jarvis nimetab oma raamatus “Ethics and the Education of Adults in Late Modern Society”¹⁶ õpetaja elukutset hoolivaks elukutseks.

Kutsumus tähtsustab kui teatud identiteet isiksuse ja tema ühiskondliku realisatsiooni vahel, mille puhul inimene tajub oma missiooni, “kutset” anda oma panust elus just antud kindlal viisil. Ainult oma kutsumust tajudes on lootust, et õpetaja ei seisa marginaalina raskuste ees, mida tema amet endaga kaasa toob, vaid püüab neid ületada ja mõtestada.

Nii kujunevad rahu ja tasakaal õpetaja isikus eelduseks õiglasele ja toetavale suhtlemisele õpilastega, õpetaja osalusele oma õpilaste saatuse kujundamisel.

Sellises, kutsumuse läbi pühendunud seisundis on õpetajal võimalik vältida lõhenemist, mida võib kaasa tuua pidevas suhtlemises tekkiv pingeline ja väsimus.

Eriala

Professionaalsus oma erialal on õpetaja pedagoogilise edukuse eelduseks. Inimene, kellele valitud valdkond pakub huvi ja ta ennast selles valdkonnas ka pidevalt täiendab nakatab oma huvi ja õppimisvalmidusega ka õpilased. VHK-s on taotlus, et iga õpetaja taotleks oma alal professionaalsust. Vastavalt on eelistatud ka, et õpetajad osaleksid vastavalt oma valdkonnale loomingus ja teadustegevuses (kontserttegevuses, tegevkunstnikena näitustega, oleksid Meistrid oma töökodades, osaleksid uuringutes ja õppevahendite, õpikute väljatöötamisel). Erialane täiustumine ja otsing on refleksioonivahendiks pedagoogitegevusele. Ja vastupidi ebakompetentsus oma ainevallas sunnib õpetajat ümbritsema oma tegevust saladusega, et ei ilmneks tema küündimatus. Sellises olukorras olev õpetaja toimib autoritaarselt, püüab jätta “kõiketeadja” mulje, õpilaste küsimused on talle häirivaks asjaoluks ning ühised otsingud teadmistevallas välistatud.

Selles mõttes on väga oluline, et õpetaja oleks Meister oma alal, nii et õpilastel oleks tahtmist ja põhjust olla õpipoisi rollis.

Amet

Selleks, et kool kujuneks haridus- ja kasvatusasutuseks, on vaja igal õpetajal täita oma kindlat osa õpetajate kogukonnas. Enamus õpetajaist on klassijuhataja positsioonil, paljudel tuleb juhtida ainesektsioonis mingi valdkonna välja töötamist või osaleda mingi muu protsessi juhtimises koolis kui organisatsioon.

See eeldab ühest küljest hästi välja arendatud organisatsioonistruktuuri kindlalt määratletud tegevusvaldkondade ja vastutusega, teisest küljest kõikide tema liikmete juhtimisealast kompetentsust.

Hariduskolleegiumis on peetud oluliseks luua süsteem, mis toimiks valdavalt iseregulatiivselt ilma liigse administreerimiseta. See saab aga olla võimalik vaid siis kui on enam-vähem ühtsele maailmapildile tuginev ühtne eesmärgitunnetus, ühtne

¹⁶ *Ethics and the Education of Adults in Late Modern Society*, NIACE, Leicer, 1997

organisatsiooni kultuur ja avatud ning toimiv organisatsiooniline info süsteem. Siis on võimalik igal ühisest edust huvitatud isikul teha adekvaatseid otsuseid lähtudes tervikust ja koostöös püstitatud eesmärkidest. Niisugune lähenemine eeldab, et põhirõhk on õpetajatel kui isiksustel; sellel, et nad oleksid piisavalt informeeritud, et neil oleks teada, mida see info tähendab, et oleks kokkulepitud kohustused ja antud nende täitmiseks piisavad õigused.

Õpetajal tuleb arvestada, et tema võimalus osaleda tervikus tulemuslikult, sõltub paljudest faktorites tema enda isikus. Olulisemate karakteristikutena, mis mõjutavad õpetajaks olemist, on toodud VHK arendusseminaril¹⁷ välja järgmised:

¹⁷ VHK Consiliumi arendusseminar 26-27. veebruar 1999, Loonel

ÕPETAJATE TÄIENDUSÕPPE SÜSTEEM VHK-s

VHK.s on käsitletud olulisemate täiendusõppe valdkondadena “isiksuslikku”, erialast, kutsealast ja ametialast täiendusõpet.

”**Isiksuslik täiendusõpe**” saab olla käsitletud ainult ülekantud tähenduses, kui teatud soodumuse loomine õpetajatele saavutada mõistmine, rahu ja tasakaal omaenda isikus ning avatus pidevatele otsingutele. Kuigi kellelgi pole õigust vahele segada isiksuse enesemääratlusse ja taotlustesse, on maailmavaatelist positsiooni ja isiksuslikku seisundit peetud VHK seminaridel esma-oluliseks õpetaja töös. Seega loetakse VHK õpetajate täiendusõppe süsteemi määravaks komponendiks, nagu eespool mainisime, kultuurikeskkonda, mis pakub isiksusele erinevaid teid endaga kohtumiseks ja maailma avastamiseks.¹⁸

Erialane pädevus on õpetajatel enamasti hea ning kui realiseerub VHK-s püstitatud taotlus, et õpetaja professionaalina tegutseks oma valdkonna edendamises paralleelselt õpetamisega, on tagatud ka tema enesetäiendamine ja kompetentsus erialases mõttes.

Kutsealane täiendus on see, mida nõukogude ajast tulnud õpetaja või siis nõukogude aegsele väärtussüsteemile tuginevate õppejõudude poolt õpetatud noor õpetaja, vajavad reaalse sihipärase õppena,

et suuta mõtestada oma enda pingutusi õpetajana ja aru saada nende tähendusest kultuuri- ja ühiskonnaelus

et vallata õppemeetodeid toime tulekuks erinevate gruppidega

märgata ja toetada iga last, õpet kohandades nii, et see võimaldaks lapsel saavutada parimat vastavalt oma võimalustele.

Selleks, et aidata noori, või uut jõudu vajavaid õpetajaid on loodud õpetaja kutsekursus Miikaeli Ühenduse raames, kus kolleegidega koostöös ei täiustu mitte ainult igäihe individuaalne kutsealane pädevus, vaid formeerub ka võime toimida koostöömeeskonnana. Selle tõttu eelistatakse VHK-s õpetajaid, kes on läbinud MÜ kursused ja taotlevad toimet õpetajate kogukonnas kui tervikus.

Ametialane õpe ja täiendusõpe VHK-s, lähtub taotlusest toetada iseregulatsiooni teket organisatsioonis. Seega peetakse VHK pedagoogilisest ja juhtimiskontseptsioonist lähtuvat juhtimisalast ettevalmistust vajalikuks kõigile. Konkreetse ametialase spetsiifika paremaks käsitlemiseks toetatakse täiendusõppe korralduses VHK Tervise- ja teabeteenistus läbi viidud uuringutele. Juhtimisalast ettevalmistust väljaspool MÜ aktsepteeritakse vaid siis, kui see põihimõtetes langeb kokku VHK. respektseeritava kontseptsiooniga. Ametialane väljaõpe toimub kursustena MÜ raames. Täiendusõpe, lisaks MÜ kursustele, viiakse läbi VHK-s seminaride, projekti, tööühmade ja programmide raames.

¹⁸ vt Kultuurikeskkond kui VHK pedagoogilise kontseptsiooni osa

INFORMEERITUS JA INFOSÜSTEEM

Iga VHK organisatsiooni liikme kohustuseks on tagada teiste informeeritus oma tegevusest ja selle resultaatidest ning hoida ennast informeerituna teiste tegevusest.

Informeerituse tagamiseks on VHK määratletud igapäevase elu korralduse alused organisatsioonilise dokumentatsiooniga¹⁹, tulevikutaotlused arengukavaga, aastalõikes on planeerimise ja koostöö aluseks aasta kalender-plaan ning VHK ühtne tunniplaan. Informeerituse nädala raames toimuvast peab iga üks tagama "Teataja" kaudu. Ettepanekuna on luua sisemine elektronteadete süsteem. Pedagoogilise kollektiivi puudutavad andmed sisalduvad VHK andmebaasis, mille kasutamine on võimalik vastavalt ametialasele vajadusele. Andmebaas võimaldab tagada ka vanemate informeerituse. Neil on üle võrguühenduse võimalik jälgida infot, mis puudutab nende last.

ÕPPE INDIVIDUALISEERIMINE VASTAVALT ÕPILASE ARENGUKAVALE

Erinevate võimetega õpilaskontingent VHK-s on kontseptuaalse iseloomuga kuna lapsi ei võeta VHK-sse vastu esmajärjekorras mitte võimete, vaid vanemate ja kooli kasvatustaotluste sobivuse alusel. Erinevuste aktsepteerimist võib käsitleda ka pedagoogilise kontseptsiooni konstruktiivse osana.

Kristlikul väärtussüsteemil põhinev kasvatus peab võimaldama lapsel mõista iga inimese väärtuslikkust ja kordumatust ning aitama tal tajuda, et kogukond on rikas ja huvitav, kui koostöös ja vastastikusel respektis seonduvad erinevad inimesed.

VHK üheks ülesandeks on hoida Ladina Kvartali kui kultuuripiirkonda uuenevana.

Igasse kooliklassi võetakse teatud arv lapsi, kes on paralleelselt astunud ka mõnda VHK Huvikooli. See toob kaasa veelgi selgemini erineva võimekuse.

Samuti suurendab võimete erinevust taotlus aktsepteerida igas klassis ka füüsiliste või sotsiaalsete puuetega lapsi. Kuid ainult sel viisil on võimalik tegelikkuses järgida deklareeritud põhimõtet: iga laps on milleski andekas, on vaja leida vaid see valdkond, milles laps võiks kõige paremini realiseeruda. Pedagoogide ülesandeks on aidata tal kujuneda selleks, kelleks ta soovib ja võib saada. Ühtlasi tuleb ületada selleks nõrgad kohad, mis kahtlemata ka igas isikus olemas on.

¹⁹ 1.VHK Põhimäärus, milles sisalduvad allüksuste põhimäärused

2.Töösisekorra eeskirjad

3.Hoolekogu põhimäärus

4.Õppenõukogu põhimäärus

5.Ametijuhendid

6.Protseduurireeglid

7.Pedagoogiline kontseptsioon sh õppekavad

8.Codex magistri

Et neid põhimõtteid tegelikkuses jälgida viiakse VHK-s läbi lapse arenutrajektoori longitudinaalne uuring. Uuringu käigus on jälgitud erinevatel arenguetappidel avaldunud eelduste seost lapse edasise arengu ja edukusega, samuti loominguilise ja isiksusliku kujunemisega. Iga kolme aasta tagant püütakse saada ülevaade lapse füüsilise, psüühilise ja sotsiaalse arengu tasemest. Õpetajate eksperthinnangute ja tervise jälgimise põhjal püütakse tagasi sidestada lapse käekäiku ning korrigeerida tema koormust ja õppekava võimaluste piires. Vajadusel püütakse rakendada eriprogramme ja tugisüsteeme (Lisa VHK uuringute kava).

Kui traditsiooniliselt on koolis õppeühikuks klass, mitte laps, siis lapse arengut toetava lähenemise korral tuleb sellest paradigmat loobuda.

Rehabilitatsiooni ja integratsiooni programmi raames toimub puuetega laste õppeks erivahendite kogumine, õpetajate väljaõppe ja laste õppe korraldamine.

Õppe individualiseerimine õpilase arengu tagamiseks eeldab erinevate õppeüksuste koostööd ühtse arengukeskkonna loomiseks. Kuna õppe individualiseerimine nõuab nii vaimseid kui materiaalseid lisaressursse, siis on tähtis olemasolevate ressursside säästlik kasutamine ja erineva tasandi initsiativide (riiklik, munitsipaalne kodanikualgatuslik) integratsioon sünergilise efekti saavutamiseks.

SOOKASVATUS

Kool ei saa kontsentreeruda vaid õpilase ettevalmistamisele järgmise kooliastme jaoks. Inimese realisatsioon ühiskonnas toimub enamasti läbi perekonna. Moodsat ühiskonda, eriti aga postsovietliku ühiskonda iseloomustab perekonnakriis.

Eestis kasvab väga palju lapsi komplitseeritud või osalistes perekondades ning väga paljusid neist iseloomustab deprivatsioon, seisund, mis omakorda on isiksuslikuks takistuseks noortele tugeva ja hooliva perekonna loomisel tulevikus. Vanemad ootavad koolilt tuge perekonna väärtustamisel ja noorte valmisoleku kujundamisel pereeluks, sh normaalse kõlbelise ja soolise identiteedi kujundamisel.

Kooli valmisolek perekondade toetuseks on aga suhteliselt habras: perekriis on probleem, millest ei ole säästetud ka õpetajaskond.

Hoolimata raskustest, peaksid pedagoogid professionaalidena suutma kujundada olukorra, kus kool kui institutsioon toetaks noorte valmisoleku kujunemist peresuheteks soolise identiteedi, vastastikkuse mõistmise ja sallivuse ning kõlbelise küpsuse alusel. Perekonda toetavaid väärtussüsteeme ülesehitavalt peaksid toimima koolis nii kasvatussüsteem, kui ka selle tuginev õppekava.

Kuivõrd tütarlaste areng on teatud vanuses kiirem, siis on senine koolipraktika eelistanud viimastel aastakümnetel naissugu. Tunduvalt rohkem on üldhariduskooli alg- ja keskastmes raskustega poisse.

Tarbimisühiskonna tavakool orienteerub kesksoolistele (võrdõiguslikkuse sildi all!). Kuna meil on enamuses naisõpetajad, kujunevad segaklassis paratamatult tütarlapsed oma eeskujuga eeskätt poiste distsiplineerimise vahendiks. Nii kujuneb välja kooli orientatsioon naiselikku käitumismudelit toetavale väärtussüsteemile, mille üheks tagajärjeks on ka poiste tüdrukutest tunduvalt suurem koolist väljalangevus. Neis tingimustes ei kujune välja sooline polaarsus, sugudevahelisi suhteid iseloomustab lõtvus ja pingestamatus.

Poiste kõrvalejäämine, edutus ja madal enesehinnang ning tüdrukute kindlusetus ja domineerimisvajadus on olulised probleemid. Sageli aga avalduvad nad alles edaspidises elus ebaõnnestunud või õnnestunud abieluliste suhete kujunemisel.

Oma koha leidmisel ühiskonnas aktualiseerub karjääri edukuse kõrval tütarlapse valmisolek emarolliks (kultuurikandjaks). Selle rolli väljakujundamisel on mõtet aga vaid siis, kui poistes on valmisolek vastandrolliks. See tähendab, et nad kujunevad meesteks, kes on valmis ustavalt toetama ja kaitsma elu ja väärtustama perekonda. Vastavalt on olulised rõhuasetused soolirollide toetamisel nii õppekava sees kui ka õppe korraldamisel.

Ilmselt on mitmeid pedagoogilisi teid soopoolte alaväärsuse vältimiseks.

VHK-s on poistele ja tüdrukutele võrdsete tingimuste loomiseks poiste ja tüdrukute klassid. Murdeea lõpul, kus arengutasemed enam-vähem võrdsustuvad jätkub õppekorraldus juba teisel alusel. See ei tähenda soolist isolatsiooni põhikoolis, vaid pedagoogilist kontseptsioon, mille raames tüdrukute ja poiste suhtlemine on korraldatud kindlate rollisuhete alusel. Pedagoogide koostöö klasside integreeritud üritustes ja klassivälises töös omandab selle kontseptsiooni kohaselt eriti olulise koha kooli kasvatusüsteemis.

Kutsumusega õpetaja, kes näeb enda töös rohkemat kui lihtsalt igapäevaste tundide läbiviimist ja distsipliiniprobleemi, suudab seda kontseptsiooni reeglina ka teadvustada ja teostada.

ÕPPEKAVA KUI PEDAGOOGILISE KONTSEPTSIOONI OSA

Vanalinna Hariduskolleegeiumi erinevate õppeüksuste (koolide, huviringide) üksuste õppekavad moodustavad ühtse terviku, Vanalinna Hariduskolleegeiumi õppekava, mis annab võimaluse erivõimete ja vajadustega õpilastele soodsate õppetingimuste loomiseks nii, et õpilaste erinevad eeldused saaksid realiseeruda nende arengus võimeteks ning arenguraskused (hälbed) oleksid ületatavad isiksuse terviklikkuse realiseerumisel.

Vanalinna Hariduskolleegeiumi integreeritud õppekava ülesehitamisel on silmas peetud järgmisi valdkondi ja põhimõtteid:

Väärtused

Õppekavaga määratletud teadmiste , oskuste ja vilumuste süsteem peaks suhetuma õppija isiksusega ja seonduma tema maailmapildiks selgete väärtuste alusel (VHKs kristlikule eetikale tugineva väärtussüsteemi alusel).

Maailmapildina seondunud teadmised aitavad noorel mõtestada oma eksistentsi, seost ühiskonna, kultuuri ja kõige looduga. Alles sellel taustal saab ta leida oma kutsumuse, tee kuidas koolis omandatu võib realiseeruda tema enda ja teiste hüvanguks.

Väärtussüsteem on integratiivne tegur. Õppekavas on oluline, et ta ühendaks erinevaid valdkondi. Väärtussüsteemi taustal mõtestatud teadmised lubavad hilisemas elus käsitleda koolis õpitut haridusena ja koolilõpetajat haritlasena.

Kirjasoskus

Kirjasoskus on oskus, mille kaudu lapsele avaneb juurdepääs kogu kultuuripärandile.

Selle tõttu on kirjasoskuse saavutamine ka kooli üheks esmaseks ülesandeks. Heal tasemel olev lugemine ja kirjutamine pole mitte üksnes keele tundide probleemiks, vaid valdkond, mille eest tuleb seista igas õppeaines. On tähtis, et laps mitte ainult ei õpiks formaalselt lugema, vaid et tal kujuneks harjumus ja vajadus lugemise kaudu rikastada oma mõttemaailma ja seonduda kultuuripärandiga, mille eelnevad põlvkonnad loonud on. Kuigi maailm muutub kiiresti ja infot kasvab aina juurde, on tähtis, et kooli orientatsioon ei oleks dominantselt vaid oskusele vajalik info leida. Kool on koht, kus uus põlvkond kohtub kultuuripärandiga, et mineviku taustal leida oma tänapäevane identiteet ja selles osas ei suuda teda asendada ükski teine institutsioon ühiskonnas.

Arvutamisoskus

Analoogiliselt kirjasoskusega on arvutamisoskus üks baasoskuseid, mis avab inimesele tee paljudesse valdkondadesse ning määrab tema mõtlemisvõime. Selle tõttu on seegi oskus alusoskuseks aktuaalne erinevate ainete raames ning vajab nõudlikku ja tähelepanelikku suunamist kui vahend maailma sügavamaks tunnetamiseks.

Õpioskus

Õpioskus on oskus, mis kujuneb lapsel tema arengus nõudliku ja suunava keskkonna toimetel. Sedavõrd kuivõrd inimeste tunnetuslikud teed on erinevad, on ka erinevad õppimisstrateegiad, mis ühe või teise isiku puhul võivad olla tulemuslikud. Laps oma tasemel vajab toetust, et avastada viisi kuidas paremini õppida ja pingutusi nõudvate ülesannetega toime tulla. Selle tõttu on oluline, et õpetaja oleks asjatundja, kes suudab märgata lapse võimalusi ja juhtida teda neid kasutama. Õpioskus ehitatakse üles samm sammult, koolis pannakse sellele alus algklassides korraharjumuste kujundamisega. Õpilase iseseisva tööskuse kujundamine nõuab õpetajalt vastavat õppe metoodilist ja sisulist planeerimist. Õpioskuse kujunemise üheks oluliseks eelduseks on aja otstarbeka kasutamise ja planeerimise oskus. Selleks, et õpilane õpiks eesmärgipäraselt tegutsema on oluline, et ta teaks õpetaja plaane ja saaks nii nendega koopereeruda. Õpilase päevik on tema aja planeerimise esmane vahend. Selle tõttu on oluline, et õpetajate koostöös oleks välja töötatud süsteem kuidas päevik muutuks õpilase tõeliseks abivahendiks oma õppeülesannete ja ajajaotusega toimetulemisel.

Süvenemisoskus

Üha rohkemate laste juures on muutunud esmaseks probleemiks keskendumisraskused. See probleem on aktualiseerunud kõikjal kaasaegses ühiskonnas, kusjuures põhjustena on käsitletud väga erinevaid valdkondi: muutusi alates keskkonnasaastusest ja toitumisest tulenevat mineraalainete defitsiidist kuni info ja sotsiaalsete probleemideni välja.

VHK-s läbi viidud eksperthinnangud kinnitavad, et see probleem on ka meie üks aktuaalseimaid probleeme. Õpetajate poolt on keskendumisraskused ja kontsentratsiooni hälbepildid esitatud kõige sagedamini probleemina, mis on takistuseks lapse arengule ja edukusele koolis. Nii meil kui ka mujal tehtud uuringud näitavad, et see probleem on sagedasem poiste juures. Kuigi on selge, et keskendumisraskuste taga on väga erinevad põhjused, ei tähenda see seda, et oleks põhjust koolis seda probleemi ignoreerida kui midagi, mis on tekkinud ja peaks ka lahenema väljaspool kooli. Keskendumisprobleemid ei ole enamasti lapse süü vaid asjaolu, mille alla ta kannatab ja vajab abi.

Tahte kasvatus; oskus endaga toime tulla; positiivne enesehinnang; kindel, kaitstud keskkond; head toetavad suhted aga samuti ka meditatsiooni kogemus - need on valdkonnad, mille mõjustamise kaudu on võimalik last pedagoogilises protsessis aidata. Samuti saavad õpetaja kui professionaali tähelepanekud olla toeks ja nõuandeks vanematele, kes omamata vastavat ettevalmistust ning olles ise tihti silmitsi isikliku elu raskustega ei suuda aidata oma last tema raskustes.

Igas aines on võimalik seada ülesandeid nii, et laps õpiks tajuma eesmärki, milleni oleks tarvis jõuda ning iseennast ja neid vahendeid, mille kaudu seda eesmärki saavutada. Selge arusaam nõutust ja oma võimalustest on eelduseks tahte pingutusele.

Sel viisil võib aine õppekava ja meetodid, mida erinevate ainevaldkondade teadmiste, oskuste ja vilumusteni omandamiseks kasutatakse, olla vahendiks ainete koostöös kujuneva kontsentratsiooni- ja keskendumisvõime kujundamisel.

Kultuuritavade ja käitumisnormide omandamine

Igas kultuuris on olemas “hea kasvatus” mõiste. Meil seostatakse seda “hea lastetoaga” ja peetakse seega esmakuuluvaks just koduse kasvatus juurde. Erinevate maade koolisüsteemidel ja koolitüüpidel on rõhuasetus heade kommete, kultuuritavade ja normide omandamisele olnud väga erinev. Paljudes maades õpetatakse hea kasvatus saavutamiseks lapsi väljaspool kodu kloostrite juures või internaatkoolides. Nii rõhutatakse professionaalsust ja vaimsust kasvatusküsimustes. Eestis, vastavalt kultuuritavadele, on kommete ja tavade kujundamisel loodetud just kodu peale. Ometi on partnerina tähtsustatud ka kooli. Tänapäeval, kus vanemate hõivatus on väga suur ja paljudes kodudes kohtutakse pea uneajaks, on kasvanud vajadus sellele valdkonnale tähelepanu pöörata koolis. Head kombed, oskus olla erinevas situatsioonis, teadmine kuidas ennast üleval pidada teatris, kinos, raamatukogus, tänav või kirikus... need on kogemused mille kujundamine on vajalik paljude laste juures just kooli toel. Õppekavas on palju valdkondi, mida saab edastada nõ erinevas kultuurisituatsiooni (teatri, kiriku tänava jne situatsioonis) ühtlasi nii kujundades ka isiksuse tavade ja käitumisnormide poolt. On oluline, et erinevate aineõppekavade juures oleks see jälgitud ja ainete vahel kooskõlastatud.